

ՄՈՍԿՎԱ, 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՍՐՍԵՆՊՐԵՆ ԵՍ ՄԵԿ ամիս կարող են արուսակվել այն հարվածները, որ Ռուսաստանի օդուժը հասցնում է Չեչնիայի տարածում գրոհայինների կուսակույցներին:

Ըստ ԻՏՈՒ-ՏԱՍՍ-ի հաղորդման, այդ մասին ՌՏՈ հեռուստատեսությանը հարցազրույցի ժամանակ հայտարարել է Ռուսաստանի ռազմաօդային ուժերի գլխավոր հրամանատար, ավիացիայի զենքավարձապետ Ա. Կոնոնովը: Եւս հայտնել է, որ յուրաքանչյուր օդային

հարված հանգամանորեն նախադասարարվում է, օգտագործվում է միայն բարձր ճշգրիտ զենք, ուստի լիովին բացառվում է խաղաղ բաղաձայնների եւ բնակավայրերին հարվածներ հասցնելը:

Անասուի Կոնոնովը տեղեկացրել է, որ ռուսաստանի օդայինները ներկայումս օդակայան միջին հաստի 55-65 բրիգադ են կազմակերպում: Ինժեներների ամեն մի բրիգադը բաղաձայնում է 100000 օդուժային Մու-25-ի համար, մինչեւ 200000 օդուժային Մու-24-ի համար:

ԱՅՅ

Վազգեն Մարգարյանը բացում է փակագծերը

Ալբերտ Գորի հետ ԱՄՆ-ում կրասակցին թուրքիայի վրա ներագրելու համար

ՆԱՐԵԿ ԳՐԵՍՐԱՅԱՆ
Ամերիկյան կարող է ազդել թուրքիայի իշխանությունների վրա, որոնցից սարածաբանային հինգ ռազմային համադասակներում թուրքիան փոխի իր դիրքում: Գորի հետ Վազգեն Մարգարյանը սեպտեմբերի 28-30-ը Ամերիկայում ծավալվող դաշնակցական բանակցությունների քննարկումը այսպես մանրամասնեց: ԱՄՆ փոխնախագահ Ալբերտ Գորի հետ ստապում են լուրջ լինանքներ: Սեպտեմբերի 26-ին մեկնելով Վաշինգտոն վար-

չառեցը օդանավակայանում լրագրողներին հայտնեց, որ թուրքիան կարող է Հայաստանի հետ սերտացնել ոչ միայն առևտրային կապերը, այլև դառնալ հայաստանյան էլեկտրաէներգիայի, ինչպես նաև մեր տարածքում անցնող բնական գազի եւ Մարաշի ցեմենտի գործարանի արտադրանքի ազդեցիկ ստապող: Վազգեն Մարգարյանը կանխատեսում է, որ հասկառեք երկրաբանից հետո թուրքիան կարի ունի արտադրանք ցեմենտի, էլեկտրաէներգիայի եւ Ռուսաստանի հետ համատեղ իրականացվող գազամուղի անցկացման դադարում:

միջազգային մասշտիբի գներով արտադրանք գներով: ԱՄՆ վարչակարգի հետ հայաստանյան դասվիրակության բանակցությունների ծիրում է նաև Լիմսի հիմնադրամի հետագա գործունեության խնդիրը: Առաջին անգամ հրատարակվելուց, որ ամերիկյան իշխանությունները հարկային որոշակի դադարներ են առաջադրում Բոր Բորոնյանին, որի դաժնաբանական միջոցների հասկառումը Հայաստանին հասկառեք որոշակի ծրագրերի ուղղությամբ դադարում է:

Տեւ 1 է 2

ՄԻՋԱՊԵՊ ԼԱՅ-ՅՈՒՐԵԱԿԱՆ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ

Մահմանն անցած թուրք զինվորները փորձել են առեւանգել հայ գյուղացիներին

Հայ-թուրքական Գյումրիի սահմանային գոտում բավական ժամանակ որեւէ լուրջ միջադեպ չէր գրանցվել: Սեպտեմբերի 23-ի առավոտյան թվում էր, թե ոչինչ չի խանգարելու սահմանային անդորրը: Կամիսոբ գյուղի նախարարան Աղվան իր հոսն էր արածեցնում սահմանամերձ գոտում: Մեսաղիս նրա մոտ գտնվող սահմանային ուղեկալի օդուժները մի ֆանի բողբոջ իջան արալանցից՝ խոս ճանող գյուղացիների առաջ սահմանամերձ գոտու դարձալը բացելու: Նախարարանը հոսից առանձնացնում էր իրենց ցլիկը մոտեցած համագյուղացի Սամվել Նալբանդյանին եւ հարեան գյուղի բնակիչ Անդրանիկ Կիրակոսյանին հանձնելու համար, երբ սահմանն անցնելով նրանց մոտեցան երկու թուրք սահմանադիր: Նրանք իջան ծիւղից, առաջ օդ կրակելով հրամայեցին գյուղացիներին իրենց հետ անցնել սահմանը: Ընթացման ընթացքում իրեն չկորցրեց: Արագ դալմանավորվելով Անդրանիկի հետ, նրանք անտառային հարկներով զինաթափեցին թուրք-

րին եւ փորձեցին ճանել իրենց օդուժային շարժող օդուժ սահմանադիրների կողմը: Սակայն թուրքիայի սահմանի կողմից երեւոցին շրջապատված զինվորականները, որոնք առանց զգուշացնելու կրակում էին գյուղացիների վրա: Եւսաղ տեղ հասած օդուժ սահմանադիրները դասալիսան կրակ բացեցին: Օգտվելով խառնալիտ իրադրությունից՝ գյուղացիների մոտից կարողացան փախել միջադեպի մեղավոր երկու թուրք զինվորները՝ թողնելով իրենց զենքերը, փասաթղթեր եւ ծիւղը: Մահմանային միջադեպի կարգալուծումը անց է կացվում հետալմուրյուն: Սակայն, կարեւոր են սահմանամերձ գյուղի բնակիչներ Սամվել Նալբանդյանի, Անդրանիկ Կիրակոսյանի եւ Աղվան Գրիգորյանի գործողությունները: Նրանք չկորցրին իրենց այդ բարդ իրադրության մեջ, ցուցաբերեցին կարողություն, զգուշություն եւ կամ խափանելով թուրք զինվորականների նեղ մտադրությունները:

Ա. ԲԱՐՍԵՅԱՆ

Վախճանվեց ազգային մեծ բարերարուհի Լեյլա Կարագյոզյանը

Քիչ ուսացումով ստացան գույժը՝ Նյու Յորկում 96 տարեկան հասակում վախճանվել է ազգային մեծ բարերարուհի օրիորդ Լեյլա Կարագյոզյանը՝ նախագահը Հատարը Կարագյոզյան բարեգործական հասասուրյան: 66 տարեկանում նա վարել է իր ծնողների՝ Սիրահանի եւ Չարեյի կողմից իր վաղամեծիկ եղբոր՝ Հատարի հիւսուսակին հիմնած կազմակերպությունը, որը 1921 թ.-ից ի վեր հասկառեք Հունաստանի եւ Սիբիրի Արեւելի երկրներում անգնահատելի քարի է բալել հայությանը, իսկ 1988-ի երկրաբանից հետո՝ նաև Հայաստանին: Այժմ Հայաստանի արքեպիսկոպոստում եւ Մեծիամեծներում գործում են հասկառեք դորոցական արքիի երեխաների բերանի խոսողի առողջութամբ զբաղվող 5 բուժարան-կլինիկաներ: 1933 թ.-ին հաղորդելով իր հորը, բարերարուհին հասուկ ուսացության առալակ է դարձրել հայ գաղթականների առողջական եւ սոցիալական կացությունը Հունաստանի, Սիրիայի եւ Լիբանանի գաղթականներում ու որբանոցներում: Որոշեա աակերների առողջալուսուրյամբ զբաղվող կլինիկաներ, նրա հիմնադրած հասասուրյուններն առ այսօր գործում են հիւսուսակներում: Լեյլա Կարագյոզյանը կարեւոր նոյասներ ու հասկացումներ է արել նաև Մ. Նահանգներում գործող մի շարք հայագիտական ամբիոնների, ի մասնալորի Կոլումբիայի համալսարանին: Բարերարուհին անգամ էր նաև ՀԸՄՈՒՅՈՒՅԱՆ եւ Ճիւրիյան հիւսուսակի ծնունդին:

Կաթողիկոսի ընտրություններում ղեկավար միջամտություն չի լինի Հայաստանի է ՀՀ նախագահի մամլո փարսուղարը

ԵՐԵՎԱՆ, 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՄՍՍՐԸ «Ինչպեք երկուսուրոսաց դասի ներկայացուցիչների հետ համոլիումանը, այնպեք էլ այլ առիթներով նախագահ Բոչարյանը հայտնել է, որ ինքը չի դասասուսվում միջամտել Ամենայն հայոց կաթողիկոսի ընտրութամբը», հայտարարեց ՀՀ նախագահի մամլո փարսուղար՝ Վահե Գարեբեյլանը, Սնարք գործակալության խնդրանքով մեկնալուց Վալ Սոալեյական եկեղեցու վեց առաջնորդների սեղեսներին 26-ի հայտարարությունը: Որում նրանք մասնալուսություն էին հայտնել առաջիկա կաթողիկոսական ընտրություններին ՀՀ իշխանությունների հնարավոր միջամտության առնչութամբ: Նախագահի մամլո փարսուղարն ընդամին նեք, որ ղեկա-

կան դասոնյանները, ինչպեք ցանկացած այլ ու, կարող են ունենալ այս կամ այն թեկնածուի ընտրելու նոյասակահարմարության մասին իրենց կարծիքը: «Նախագահը նույնպեք իր կարծիքն ունի, սակայն նոյասակահարմար չի համարում հրադարակալուրեն հայտարարելը», առաց Վ. Գարեբեյլանը: ՀՀ նախագահի մամլո փարսուղարը հավաստիացրեց, որ «Կաթողիկոսի ընտրութամբը ղեկավարում միջամտություն, ղեկավարում լծակների ազդեցութամբ օգտագործում չի լինի»: «Իշխանությունները դասասուս են համագործակցել դասվիրակների կամով Ամենայն հայոց կաթողիկոս ընտրված ցանկացած թեկնածուի հետ», ավելացրեց նա:

Վաղը Էդուարդ Շեարդնաձեն կծամանի Երեւան

ԵՐԵՎԱՆ, 27 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, ՄՍՍՐԸ Սեպտեմբերի 29-30 Վրաստանի նախագահ Էդուարդ Շեարդնաձեն ղեկավար կայցով կզանվի Հայաստանում: Ինչպեք հայտնեցին ՀՀ նախագահի մամլո ծառայությունում, նախասեւված են Վրաստանի նախագահի հանդիպումները Հայաստանի բարձրաստիճան- ղեկավարների, մասնալուրառեք, ՀՀ նախագահ Որբեր Բոչարյանի եւ Ազգային ժողովի խոսուակ Կարեն Դեմիրճյանի հետ: Կանցկացվեն նաև հայ-վրացական բանակցություններ ընդլայնված կազմով: Այցի քննարկներում ՎՀ նախագահը կայցելի Մասենդարան, Ծիծեռնակալարերը հուսահամալիր, որեք իր հարգանքի սուրբ կմասուցի 1915-23 թթ. երի եղեռնի զոհերի հիւսուսակին: Վրաստանի նախագահին կընդունվի «Երեւանի հարգարժան փաղաքացու» կոչում: Հիւսուսակներ, որ Հայաստանի նախագահ Որբեր Բոչարյանը Թիբիսիի հարգարժան փաղաքացի է Այդ կոչումը Հայաստանի նախագահին կոչուվել է 1998 թվականի առնանը Վրաստան կասարած ղեկավարն այ-

ցի ժամանակ: Էդուարդ Շեարդնաձեն այսօր Ազգային օնողիոյին սված ավանդական հարցազրույցում հայտարարել է, որ Որբեր Բոչարյանի հետ հանդիպման ընթացքում մասիք էր լինակել երկկողմ հարաբերություններին, Հարավային Կովկասի տարածաքննում եւ ԱՊՀ միջազգային կառույցների քննարկներում համագործակցութամբ առնչվող խնդիրներ: Սեկնարանելով Հայաստան կասարելիք իր դասոնական այցը, Վրաստանի նախագահը հայտարարել է, որ Հարավային Կովկասի ղեկուսությունների ղեկավարների հիմնական նոյասակն է «խաղաղ Կովկասի կառուցումը»: Էդուարդ Շեարդնաձեն ընդգծել է Հարավային Կովկասի ղեկուսությունների միջեւ կառուցողական փոխգործողության նոր գործունակ համակարգ ստեղծելու անհրաձեքությունը: Նա մասնալուր էր, որ կովկասյան հակամարտությունների կարգալուրման մեջ դեռեւս լիովին չի օգտագործվում կովկասյան գործունը:

ԱՄԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

Եվս մեկ ժամանակավոր հանձնաժողով խորհրդարանում Լկնին. «Հանչնաժողովներ ստեղծվում են որեւէ հարց փոյարկելու համար»

1992-95 թթ. ընթացքում Հայաստան էնեղակիրների ներկրման, արտաղված էլեկտրաէներգիայի ծավալների օգտագործման արդուուսակներությունն ուսումնասիրող ժամանակավոր հանձնաժողով ստեղծելու օրենսդրական նախաձեռնությունը Աժ երկրորդ նստաքննարկի նո-

գումարած 1 անկալի դասզամավոր: Հանձնաժողովն ալխասելու է մինչեւ 2005 թ. աղրիլի 5-ը վեցամսյա հետալմուրյուն վարելով եւ վերջնալվծիո ղեկ է կայացնի Արեւալ Սաղոյանի կողմից բազմիցս լինադասված 92-95 թթ. ղեկական բարձրաստիճան այն դեմերի

արբաց եռօրյալի աղն էր: Առավոտյան Աժ խոսուակի ղեկավարութամբ կայացավ դասզամավորական խոււր խմբակցությունների ղեկավարների լինարկում, ուր բոլորը միաձայն առաջարկեցին ստեղծել 10 անդամից բաղկացած հանձնաժողով, որից 3-ը «Միասնություն» դասզամավորական խմբից, 1-ական մնացած բոլոր խորհրդարանական խմբակցություններից եւ «Կայունություն» խմբից,

գործունեության վերաբերյալ, որոնք իր դասոնեք դասասլիսանասու են էնեղակիրների ներկրման եւ էլեկտրաէներգիայի արտաղութամբ համար: «Իրավունք եւ միաբանություն» խմբակցության անունից Հրանտ Խայրալյանը հետալմուրյուն, թե ինչու չի կասարվել Վազգեն Մարգարյանի առաջարկությունը կառավարության հետ համատեղ մասնազիտական հանձնաժողով ստեղծելու մասին:

Տեւ 1 է 2

Հայաստան-սփյուռք խորհրդածողովի նախագահ, արհմիջոցառման Վարդան Օսկանյանը խորհրդածողովի մասին հայտնեց հետևյալը. «Կազմակերպական և մասնակցության առումով ակնկալիքները գերազանցվել են: Անճախադեմ էր 1200-ից ավելի մասնակցների ներկայությունը, որից 1000-ը սփյուռքից է: Իսկ գործի, արդյունքների առումով ակնկալիքներն իրականացել են, թե՛ ոչ, դեռևս չուս է, անգամ խորհրդածողովի ավարտից հետո խոսելու միայն ամիսներ հետո, որովհետև սա միայն գործընթացի սկիզբն է, իսկ թե՛ ինչ արդյունք կստացվի, թե՛ արդյունք կախված կլինի մեր հետևողականությունից, ինչպես նվիրվածություն կցուցաբերենք մեր սփյուռքային համայնքներին, ինչպես նվիրված կհարգանքներ հսկայական վեր կանգնել մեր անհատական և հասարակական կենտրոնները և համայնքները: Այս երկուսից էլ հիմնական

նում կախված, թե ինչուսին կլինի արդյունքը, եւ այդ մասին կխոսենք ամիսներ հետո:

Չեւեն Դեմիրճյան (Վաչինգ-սոն). - Կարծում եմ, միակ նշանակալի է, որ աշխարհով մեկ սփռված հայերը չկորցնեն մեկ-մեկու ու մի օր հայրենիքը լինի համայնքավոր:

մեր ունենալ, երբ ակնկալության չես հասել, ծախսողություն կունենաս: Առաջին մասի նիստի այն բոլոր հոնեորական գեկույցները, որ եղան, բոլորը նույն բանը ըստին, դրանք նախադրեցին իրենց մեզ, հինգ գլխավոր թեմաները, երկու շաբաթ առաջ գոնե ստանային,

նիստի աղափարներն էին, որ կոնկրետ դարձել էին Արարածին, նրանք բնականաբար չէին գա: Այս առիթով այլևս խոսակցություն չկա, բոլորը եկել են: Վստահ եմ, որ գալիս նմանափող հավաքները թե՛ և նվազեցնեն այն անցողիկ, որ կա սփյուռքի եւ Հայաստանի միջև: Համա-

մ, լուրջ գործընթաց է:

Նորայր Դովլաթյան (Եգիպտոս). - Ես ներկայացնում եմ ՈԱԿ-ը եւ հիմնադրամը, որոնք մասնավորապես Այսօրվա համաժողովի կարևոր առաջարկները թե՛ և մեկնելու ու նորից դրվելու մեծանշան, դա երկար ժամկետ է մշակվելու, հուսամ, որ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓՅՈՒՐՔ

Արդյունքների մասին կխոսենք ամիսներ հետո

Կարծիքներ են հայտնում խորհրդածողովի մասնակիցները

վելի մասնակցների ներկայությունը, որից 1000-ը սփյուռքից է: Իսկ գործի, արդյունքների առումով ակնկալիքներն իրականացել են, թե՛ ոչ, դեռևս չուս է, անգամ խորհրդածողովի ավարտից հետո խոսելու միայն ամիսներ հետո, որովհետև սա միայն գործընթացի սկիզբն է, իսկ թե՛ ինչ արդյունք կստացվի, թե՛ արդյունք կախված կլինի մեր հետևողականությունից, ինչպես նվիրվածություն կցուցաբերենք մեր սփյուռքային համայնքներին, ինչպես նվիրված կհարգանքներ հսկայական վեր կանգնել մեր անհատական և հասարակական կենտրոնները և համայնքները: Այս երկուսից էլ հիմնական

Վահե Օսկան (ԱՄՆ). - Շատ եմ կարևորում խորհրդածողովը, ժողովուրդների մերձեցման սկզբունքը, անհրաժեշտ է, որ արեւմտահայերը եւ արեւելահայերը սկսեն մոտենալ իրար, խանգարող մասնաճյուղերը նորոշել են, առկա սարքերով մոտենում եւ հին կոդիցները թե՛ և վերջ տալի: Ես կուզեմ, որ սփյուռքի հայերն այս առիթն օգտագործեն, որ իրենց տունը կարգի դնելու որոշում առնեն: Հայաստանը թե՛ և մեզ ճանաչեց, բացարձակապես մեր մասին բան չի գիտեր:

Օհն Բեխչյան («Ամրինյն Օրգերվեր»). - Ես ընդհանուր մեծ ակնկալիքներով չեմ եկած եւ այս մասին արդեն արտահայտվել եմ, որովհետև թե՛ և բարձր ակնկալի-

ությունասիրեցին խոսքերու բաժնվեցին ու ներկայացրին: Թե՛ չէ՛ ամեն մարդ ելույթ ունենալու համար կուրախանա: Եթե այդ էր նշանակը, այդ թե՛ և չէլի:

Պետրոս Բաղդասարյան (Ուկրաինա). - Մեր կապերն անդաման թե՛ և շարունակական լինեն, թե՛ և ստեղծել մի կենտրոն կառավարական մակարդակով, մինչ այսօր այդ կապը միայն դեպքային միջոցով է: Այդ է հիմնական մեր ստանդարտը համաժողովից:

Կարոյն Ջրաբայան (Փարիզ). - Մեծ որոշումներ չեն տղատում համաժողովից, որովհետև առաջին անգամ է: Առաջ Հայաստան եկողները կոչվում էին «Կարմիր լալաներ», մյուս խավը՝ հոգեկան հայրե-

ծայն չեմ միայն վերականգնել ուղղագրությունը:

Հակոբ Տեր-Նաչատրյան (Կանադա). - Սփյուռքում մի ֆանի սեսակներ կան ծայրահեղ լավատեսներ եւ ծայրահեղ հոռոտներ, ու այս խորհրդածողովը սարքեր կարծիքների տեղի է առնում: Մենք իրադարձություն ենք մշակում եւ որոշ ակնկալիքներ ունենք, բայց գործընթացը չի ավարտվել, այն միայն սկիզբն է եւ շատ դրական դեր կարող է խաղալ:

Անոս Գրիգորյան (Վոլգոգրադ). - Գիտե՞ ժամանակ են ընթել նոր կառավարություն, նոր գործընթաց: Սփյուռքի հեռուստատեսությունը թե՛ և աշխարհ, ֆանի որ նրանք գտնվում են դրսում: Ողջունում եմ եւ կարծում

եւս լավ վերջ տիտի ունենա:

Երվանդ Ազատյան (ԱՄՆ). - ՈԱԿ-ի եւ Թեմայան մեկնության միջոցով կողմից: Ժողովը չափազանց կարևոր սկիզբն է, միայն Հայաստանը, անկախ Հայաստանը կրճար կիզակեց դառնալ աշխարհի երեսին սփռված հայության, եւ այդ երազը, այդ կարևորությունն այսօր իրականացած է, եւ աշխարհի ամենեւեց հեռավոր քաղաքներն հայեր համայնքավոր են այստեղ եւ առաջնահերթության կարգով կներկայացնեն ընդհանրապես հայությունը հուզող, հայրենիքը հուզող եւ հայության ապագան հուզող հարցեր: Կարծեմ, թե ասիկա նախադրել է կազմակերպված ծեսով դիմավորելու 21-րդ դարը:

ՄԱՐԻՆԱ ՄԱՐԿՈՅԱՆ

«Նոյյան սաղանք». որ խարխախ նետեց 25 ֆաղափներում ու լուսնեց Հայաստանից

Ինչպես նաև՝ մոլորակախայության ու համաժողովի մասին

Հայաստան-սփյուռք համաժողովը մեզ համար բացահայտեց մի կարևոր ու թարգմանաբար աշխարհով մեկ սփռված հայերու համախառն անտեղյակ եմ միմյանցից: Տեղին չհամարելով միասնականության ծեծված գաղափարի վերսին արծարծումը թարգմանաբար փաստեմ, որ համաժողովի օրերին մեծ չափով ձևավորվեցին ու վերաճեցին, բարելավվեցին ու հաստատվեցին:

Թվում է, թե հայաստանցիներս ավելի իրազեկ լինեցին նախկին ԽՍՀՄ երկրների հայ համայնքների վիճակից ու խնդիրներից, սակայն, չվախենալով վիճահարույց քվարկից, լինեցին, որ, օրինակ, ԱՄՆ-ի, Չեռնոսիայի, Սիրիայի կամ Լիբանանի հայ համայնքների հետ ավելի սեր կապեր ունեն, քան Եվրոպայի, Արևելյան կամ Ղազախստանի: Պատճառը թերևս այն է, որ այդ երկրներն էլ, մեզ նման սննդամթերքի օրինակներում գտնվելով, ավելի ընդարձակ հարաբերություններ են զարգացնում ոչ այնքան հին հարեւանների, որքան հիշյալ քաղաքակրթությունը գտնվող երկրների հետ:

Երկրորդ համաժողովի հաջող օրը, երբ մարզահամերգային համալիրում հանդիպեցին սփյուռքի եւ հայաստանյան լրացվածիցները ներկայացուցիչները, ձեռք ընկավ Մոլորակային հրատարակվող եւ աշխարհի 25 ֆաղափներում բնակվող հայերի համար նախատեսված «Ноев ковчег» («Նոյյան սաղանք») ամսաթերթը, որն ամսօրյակով գրավեց 8 էջերում զեւեղված բազմաթիվ ու հետաքրքիր տեղեկատվություն, այլ չձանաթեւոնող ձեւավորմամբ: Համար ինձ, 1996-ից լույս տեսնող այս թերթին անմասն էի, թե՛ անախտ է և նախ Երևան: Օգտվելով առիթից, որ թերթի հիմնադիր ու գլխավոր խմբագիր Գրիգորի Ամիրխանյանը Մոլորակային հայ համայնքի ոչ մեծաթիվ մասնակցության կազմում մասնակցում է համաժողովի աշխատանքներին, դիմեցի նրան թերթի եւ համայնքի վերաբերյալ մի ֆանի հարցով: Պարզվեց, որ «Ноев ковчег»-ն առավելում է ոչ միայն ՄԱԿ երկրների բազմաթիվ ֆաղափներ Մոսկվա, Կրասնոդար, Օդեսա, Կիև, Մանկա Պետերբուրգ եւ այլն, այլ եւ Եվրոպական ֆաղափներ Կոստանդուպոլիս, Բարսելոն, ինչպես նաև Կաստիլիա եւ մինչև Լոս Անջելես 12500 տղամարդկով այս օտարազու ամսաթերթը չի սարածվում բաժանողագրության միջոցով, վաճառվում է 25 ֆաղափներում, ընդ որում, այնքան հաջող, որ ծածկում է հրատարակչական ու մնացյալ ծախսերի 60-70 տոկոսը:

- Պրն Ամիրխանյան, ասացիք, որ ներկայումս զբաղվում եք գործարարությամբ: Ինչու՞ որոշեցիք թերթ լույս ընծայել, ինչը թե՛ այստեղ, թե՛ այլուր ծախսատար ու «անցնողակալ» գործ է:

- Գործարարությունն ինձ ընդամենը օգնում է գումարներ ու ներուժ ներդնելու թերթի հրատարակման գործում: Սա ինձնամոտեցնում է միայն նախկին ԽՍՀՄ սարածված հայերի թիվը 3 մլն է, որի 80 տոկոսը չի սիրադասում մայրենի լեզվին: Այս, մեզմ ասած, ցավալի իրողությունն էլ մեզ ստիպեց մի կապող օղակ ստեղծել մեր կամ, եթե կուզեմ, հայրենիքի ու արեւելի հայ համայնքների միջև: Ի՞նչ որ հայերեն չիմացող մեր հայրենակիցներն իրենց ազգային ինտուիցիան օտար հողում մահադատելու մեկ եղանակ ունեն գոնե տեղեկատվության միջոցով առնչվել Հայաստանի անցողիկին: Այդ առումով մեր թերթը լույս տեսնում է իր ճիշտ, նախահայտնաբերված է տեղեկություն հաղորդում սփյուռքի հայ համայնքներին:

Մի ֆանի ֆաղափներում Մանկա Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Կրասնոդարում, ունենք բոլորակիցներ, որոնք մեզ առաջնորդում են տեղի լրացվածությամբ, ասեմք ինձ ընկերներն են եւ բոլորակցում են առանց վարձատրության գիտակցելով թե՛ հայ համայնքներում որքան կարևոր է տեղեկատվական մասն մի կառույց ունենալը: Իմիջիայն, ՄԱԿ երկրների սփյուռքային համար թերթ լույս ընծայելու գաղափարը «Նոյյան սաղանք» լրացված գործակալության սնունդն է: Տարիներ առաջ ես «Նոյյան սաղանք» թերթակիցն էի Մոլորակային, այնպես որ, երբ ծնվեց թերթ ստեղծելու միջոց, հիշյալ գործակալությունն էլ ստանձնեց տեղեկատվական հովանավորությունը: Այնուամենայնիվ, թե՛ քան թերթն առայժմ գոյատևում է, նշանակ ունեն գոյատևման ավելի կայուն երաշխիքներ ստեղծել, այդ իսկ լուսնադրույթ այս օրերի ընթացում գործարար քաղաքակրթություն փնտրում էին եւ հիմա էլ փնտրում են անձանց, ովքեր ցանկություն կհայտնեն մեզ հետ բանակցելու թերթի բաժնեթղթեր գնումը վերադարձնելու:

- Մոլորակային համայնքի մասին տեղեկությունները Հայաստանում առանձնապես հազվեցած չեն: Ինչպե՞ս են գո-

լաբերում եւ ինչու՞ են զբաղվում մեր հայրենակիցները:

- Նրանք թիվը Մոլորակային լույս տեսնող 10 հազար է: Մինչև 90-ականները նրանք առանձնապես համայնքավոր չէին հայկական համայնքի արջը, սակայն 1991-ից, երբ համայնքի այն ժամանակվա ղեկավարներ Գուլկանյան եղբայրներն իրենց միջոցներով վերանորոգեցին Քիչնեւի շուկա 200-ամյա լուսնադրույթ ունեցող հայկական եկեղեցին (ի դեպ, բացման արարողությանը ներկա էր Մոլորակային նախագահ Սեֆգուրը), համայնքը վերածնունդ ապրեց: Տվով, եկեղեցու հետագա զոյաբանումը, որը մեծ ծախսեր էր մշակվելու համայնքից եւ վերանորոգումը ստանձնած նախագահի ինչ-ինչ չարաչառումների միջոցը դարձավ, արագորեն կորցրեց իր սկզբնական նշանակությունը համայնքի համար, իսկ մի օր ֆաղափները փաստի առաջ, թարգման, որ նախագահը եկեղեցուն հասկացված սարածի մի մասը վաճառել էր հանրահայտ գործարար կազմակերպություններից մեկին եւ անհետացել: Երկարատեւ զոյաբանությունն այսօր էլ ընթացի մեջ է, եւ ըստ ամենայնի, հայկական համայնքին մեծ ջանքեր են թե՛ արածի սնունդն արվումը վերադարձնելու:

Սակայն այս ամենից զատ, մոլորակային համայնքն աստիճանաբար վերագավ նախկին աշխուժությունը, վերջին տարիներին սկսվեց հրատարակվել «Ноев ковчег» թերթը, Գեմաղի Բարայանի եւ Մարգարիտ Զախարյանի նախաձեռնությամբ հիմնվեց հայկական կի-

րակնորյա դրոշմը: Անցյալ տարի բարձրաստիճան հոգեբուժականության հրավերով Մոլորակային էր գտնվում Գրիգորի արք. Բուհիաթյանը, որի այցելությունը մեծ հետաքրքրությամբ ընդունվեց համայնքի մեր հայրենակիցների կողմից: Իսկ այս տարի համայնքը որոշեց գումարել իր համաժողովը նոր նախագահ ընտրելու նպատակով: Մոլորակային գրեթե բոլոր ֆաղափներից ժամանած 187 լուսնադրույթներն ընտրեցին Ալեքս Գրիգորյանին, որն արդեն բազմիցս աղագուցել է իր նվիրվածությունը: 88-ի երկրաշարժից հետո նա ավելի քան 100 տունների աղետի գոյությունը ստեղծելով հանգստյան տներում, լուսնադրույթներում բազմիցս օգնություն է ուղարկել Արցախ, համայնքել է ներքին սարածայնություններից մասնակցած հայկական համայնքը...

- Ի՞նչ տրամադրություններով եք հեռանում Հայաստան-սփյուռք համաժողովից:

- Համաժողովը հրաշալի միջոց է սարքեր համայնքների ներկայացուցիչներին ծանոթանալու, ունանց հեղ չեւրացնելու հարաբերությունները: Առայժմ ձեռքբերումներ բանավոր բնույթի են, թե՛ քան կարող են ասել, որ Հայաստանի գործարարների ու բանկային ցանցի աշխատակիցների հետ մեր հանդիպումները հետագայում կստանան որոշակի ընթացք: Մեր համայնքի նախագահը համաժողովում ունեցած իր ելույթում երկկողմ գործարար հարաբերությունները զարգացնելու հասնուկ առաջարկներով հանդես եկավ: Ինչպես գիտեմ, Հայաստանն ու Մոլորակային գրեթե չունեն առեւտրաճանաչական կապեր, եւ մեր երկրին օգտակար կլինեց դրանք զարգացնել, չնայած երկու երկրների սարածային փոխուրախան ու կենսամակարդակների հավասարությանը: Մոլորակային առավելություն է առնում եվրոպական զարգացած երկրներին հարեւան լինելը, նրանք այդ երկրներից աղանախառնակները մասշտիվ գնով են ներմուծում համարյա ամեն ինչ: Մոլորակային, փաստորեն, աղանախառն ինտերնացիոնալ ցածր է, եւ Հայաստանին ձեռնադրույթ համագործակցելը, որ համեմատաբար մասշտիվ գնով աղանախ ներմուծի: Այս կառավարությամբ մեր համայնքի նախագահն առաջարկեց, որոնք առաջին լայն, Մոլորակային առեւտրի կենտրոն հիմնել Երևանում, եւ հայկական առեւտրական կենտրոն Քիչնեւում:

Միջազգային

Չուս մեռի, արի սիրեմ Խորհրդային վերջին ու միակ «1-ին սիկինը»

Անցած հինգ շաբաթի, սեպտեմբերի 23-ին, Մոսկվան անտառային օրհասարկությանը, երկրի գրեթե ողջ ֆաղափական ընտանու մասնակցությամբ, հազարավոր հուղարկվողների, ցավակցողների բազմությամբ Լոմոզայի-յնի գերեզմանատանը հողին հանձնեց խորհրդային դարաշրջանի վերջին ու միակ «Առաջին սիկինը»՝ Ռախա Գորբաչովային։ Միակ, որովհետև խորհրդային 1-ին դեմոկրատիայի կիսը չի ունեցել իր ամուսնու բարձր դիրքի արժանի որակներ կամ, ամուսնու, հնարավորություն չի ունեցել դրան ցուցադրելու։ Լեհիկի կինը՝ Լադեժյա Կուրյակովայան, ոչ այնքան առաջնորդի կին էր, որքան կուսակցական-դեմոկրատիկ գործիչ։ Ծանր հիվանդությունից տառապող ռուսացված, նա ինքն էլ երբեք չէր ձգտում «սիկին» խաղալ։ Սեբեմ, թե՛ ժամանակակիցների, թե՛ իր ժառանգություններով կնոջ մեջ այն ամենը, ինչ գեղեցիկ էր, նուրբ էր և նուրբ, զննահատուկ էր իրեն «բուրժուական ֆալսեփություն»։ Լադեժյա Ալիլուևան, ըստ դստեր՝ Սվետլանայի հուշերի, ան-

ժամանակին, ծանոթանալով Ռախայի հետ, ասել էր, թե «Ռուսաստանը վերջապես ունեցավ արժանավոր քաղաքի»։ Իսկ ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ջորջ Բուշի կինը՝ Քարոլայն Բուշը, որ նույնպես ներկա էր այդ «քաղաքում»՝ հուղարկվողությանը, հակառակ իր արխիվային վարկածներին՝ շատ քան կարող էր սովորել Ռախա Գորբաչովայինը։ Եվ հենց այդ արխիվային ժամանակներում անբողբոջ խորհրդային միլիոնավոր կանանց այն առաջ բարձրագույնիկ սեքսիսթանդերները, օրական մի ընթացի են հազարավոր Ռախա Գորբաչովային այդ կանացիությունը հարուցում էր անվերջանալի հերքում կյանք մաքուր զանազան վարկածներով։ Պետությանը հեղափոխական ղեկավարի կնոջ դերի նրա նոր ընթացումը, որ զայն էր փերելու կարծացած կաղաթարները, ամուսնու զայրույթի տեղի էր տալիս։ ԽՍՀՄ կենտրոնի 1987 թ. հոկտեմբերյան ղեկավարում Գորբաչովին սուր և նախապես ընթացած Բուշու ելույթը, ասես զուր խնդ-

Այն ժամանակ, որ եզրագծերի նախագահ Գոսնի Մուրաբալը չորրորդ անգամ եւս հաղթանակելու էր սեպտեմբերի 26-ի հանրավճարում։ Նախ միակ թեկնածու էր, երկրորդ, նրան կողմնակից էր ընդդիմադիր գրեթե բոլոր կուսակցությունները նախօրոք հայտնել էին իրենց ցանկությունը նրան վերընտրելու, երրորդ, գործնականում այլ թեկնա-

Գոսնի Մուրաբալը ստանձնել էր երկրի ղեկը գերզգայուն անցումային օրհասում, երբ իրականացվում էր Խորայի հետ կնեմ «Բեմի Դեյվիդ»՝ թայմանագիրը, որի հետևանքով եզրագծերը համարյա թե մեկուսացվել էր արաբական բոլոր երկրներից։ Միևնույն ժամանակ, իշխանությունները շարունակում էին սենսուոթյան ազատականացման բարդ և ցավազին ռազմավա-

լորսում Մուրաբալը հայտնի է իրել Արեմուսի եւ համաարաբական օտերի հավասարակշռող գործուն։ Միջինարեւելյան խաղաղ կարգավորման գործում հանդես գալով հանդերձ ի նույն արաբական արդար իրավունքների վերահաստատման, նա փոփոխության ճգնաժամի ընթացքում չհաղադեց եզրագծերի գոր ուղարկել Պարսից ծոց «արեմսյան դաշինքին» միանալու ընդդեմ

ԵԳԻՊՏՍ

Չուսի Մուրաբալը Նախագահ եւս 6 օրով

Չուսի առաջադրումը անհնար էր։ Մուրաբալը նախագահ դարձավ 1981 թ. երբ իսլամ արմատականների ձեռնով սղանվեց նրա նախորդը Անվար Սադատը։ Խորայի հետ հաշտություն կնքելու ժամանակ։ Նախագահ Մուրաբալը նույնպես բազմիցս ենթարկվել է մահափորձի, բայց միշտ էլ հրաժարվել չէր։ Լինելով երկրի բարձրագույն զինվորականներից մեկը, նա ի սկզբանե իր ձեռնում է կենտրոնացրել զինված ուժերի եւ իշխող Ազգային-դեմոկրատական կուսակցության ղեկավարությունը։ Ավելին, իշխանության գլուխ անցնելուց առ այսօր, նա թափուր էր դառնել անգամ փոխնախագահի ժառանգորդ, որ 1975-81 թթ. հենց ինքն էր զբաղեցրել Սադատի օրոք։

Մուրաբալը, առերեսված արժանի և սահմանափակ էր վերահսկելի ազատություններ բազմակուսակցության եւ մամուլի ոլորտներում։ Սակայն, Մուրաբալը աստիճանաբար կարողացավ վերականգնել բնականոն հարաբերությունները արաբական բոլոր մայրաքաղաքների հետ եւ Կահիրեի տեղափոխել Արաբական լիգայի կենտրոնացման, որը Բեմիդեյվիդյան հաշտության ժամանակ սեղանի վրայ էր բերվում։ Դիտորդները նրան են վերագրում նաեւ վերջին տարիներին արժանագրված ակնառու կայունությունը եզրագծերի սենսուոթյան մեջ, ինչպես նաեւ իսլամական մայրաքաղաքի խմբավորումների ահաբեկչության հարաբերական նվազեցումը։

Իրաքի։ Զարկ է նեցել, որ մինչ այդ, 1989 թ. եզրագծերը, Գորբաչովային, Իրաքը եւ Գլոսիային ենթեղ սեղծել էին «Արաբական համագործակցության խորհուրդ»։ Ինչպես։ Զնայած նախագահ Մուրաբալի գահակալության 4-րդ ժամկետի հանրավճարի վերջնական արդյունքները թեթեւ էր հրադարակվելին սեպտեմբերի 27-ի 2-րդ կեսին, բայց եւ այնպես նույն օրվա առավոտյան RMC-ի Կահիրեի թղթակիցը հաղորդեց, որ ժառանգական նախնական սվայնեմով հանրավճարի մասնակցել է վերակողմների ավելի քան 80 տոկոսը, որոնց 97 տոկոսը «այո» էր ասել նրան։ Այսուհանդերձ, ոչ ոք չէր տարակուսում, որ Գոսնի Մուրաբալը հաղթանակելու է։

Արաբական լիգայի 6-րդ համագումարում

Մ. Ա. ԱՆՏՄԵՍԱՐԵՐ

վազն օտմանիկ կին էր։ Թեքուս, հենց սենսիվենսալ դրոմներով էլ, բոլորովին աղքատ ամուսնացել էր հոր արհի Իսաֆ Սալիմի հետ, որը դրանց շատ արհիներ առաջ խեղդվելուց փրկել էր իրեն։ Բայց երբեմնի փրկարարը, իրականում արյունաբուր հրե, դժոխի էր վերածել ոչ միայն քուլանդակ երկրի, այլեւ սեփական կնոջ կյանքը, որից միակ փրկությունն ինքնապատկանությունը եղավ։ Երկրիս Խուրադի Լինա Պետրովան, ակնհայտորեն, դուրսուրուկ էր։ Թեքուս էլ, հետեւելով խորհրդային ավանդույթներին, հիմնականում մնում էր սովորում, բայց ժամանակ առ ժամանակ իրեն քուլլ էր տալիս այնպիսի անհեղափոխ արարներ, որոնք անհասարակ ինչուսով նույնիսկ խորհրդային մամուլից։ Օրինակ, դեռ ժառանգի տարիներին զարմանալով կարողացի, որ Լինա Պետրովան մի անբողջ հիվանդանոց նվիրելու խոստում էր տվել... լավ չեմ հիշում ո՞ր երկրի։ Անուսիմ, անուս, հարկադրված էր ժառանգական հազվադեպ այդ խոստումը։ Գեթազ ղեկավարներից Բրեժնեւի, Անդրոպովի ու Չեռնոմիրովի կանայք ընդհանրապես անհայտ մնալիս հասարակությանը։ Իսկ անհասարակ Գորբաչովի «Ռայկան» ուղղակի հայտնություն էր։ Գորբաչովին ինքն անցնել կերպ «առաջ էր մղում» սեփական կնոջը, անզուտ ձգտում ուներ նրան «ցուցադրելու»։

Ամուսիններն ամենուրեք, ուր հնարավոր է, միասին էին, սիրահար ցահելների թեք ձեռք-ձեռքի։ Ռախա Մախիմովան սիրում էր կեցվածքներ ընդունել հեռուստախցիկների առաջ, ընդգծել «1-ին սիկինը» իր դիրքը։ Կահիրեի էր, իր նախորդների համեմատ՝ թարգմանաբար գեղեցկուհի, կիր էր, մշտապես ծաւակով ու անբերի հագնված։ Սիրում էր սեղի-անեղի ասել «Սեմ, Միխայիլ Արեգեւիչի հետ...», դրանով իսկ ընդգծելով իր դերը ոչ միայն որպես ժառանգական ղեկավարի կողակցի, այլեւ անտառան «գլխավոր խորհրդակցանի», ինչը հրադարակալ խոստովանում էր նախնական հարցերում խորհրդակցում էր կնոջ հետ, նրանից գաղտնիներ լուրի։ Միայն ինչու Գերմանիայի նախկին կանցցեր Դեմուս Բուլը, որ սիկինը հետ հարկ էր համարել ներկա գտնվել Ռախա Գորբաչովային թաղմանը, հայտարարեց, թե «հանգուցյալի ծառայությունը մեծ էր երկու Գերմանիաների վերամիավորման գործում»։ Մեծ Բրիտանիայի երբեմնի վարչապետ Մարգարե Թեչերը

ԱՄՆ-ի դերը Նյու Յորքի արաբ-խորայեական հանդիպման մեջ

Անակնկալ, բայց ոչ հանդարտաբան մի ֆայլով, սեպտեմբերի 24-ին Նյու Յորքում կայացավ Խորայի արագորոնախարար Դեյվի Լեյի 1,5 ժամանոց հանդիպում արաբական 11 երկրների եւ թաղեքսիսյան իշխանության արագորոնախարարների ու բարձրաստիճանի ժառանգների հետ։ ԱՄՆ-ի գլխավոր ասամբլեայի 54-րդ նստաօրհանի լուսանկարում տեղի ունեցած հանդիպումը հովանավորում էին ԱՄՆ-ի եւ Ռուսաստանի արագորոնախարարներ Օլբրայթն ու Իվանովը՝ մասնակցությամբ Երզնկայի, Կանադայի, Նադոնիայի, Եվրամիության եւ ԱՄՆ-ի ընդհանուր ֆարսուղարի գրասենյակի արագորոնախարարների ու ներկայացուցիչների։ Թեքուս Միխայիլ ու Լիբանանը նույնպես հրավիրված էին այստես կոչված «խաղաղության գործընկերների խմբի» հանդիպմանը, սակայն, ինչպես ստասում էին ամերիկացիները, այդ երկրների արագորոնախարարները մեծեցին հրավիրված։ Ամերիկացիներն ասել են, թե իրենք հրավիրել են Ելեւելով դիվանագիտական ժառանգությունից միայն։ Ի դեպ, Դամասկոսն ու Բեյրութը բոլորում էին «Մադիդի» վեհաժողովի հիման վրա առաջացած բազմակողմ բանակցությունները նույնպես դրանց մասնակցելը թայմանակավորելով համադարձակ եւ վերջնական խաղաղության հաստատելով, Կանգի քաղաքակրթական բանակցությունների արդյունքների իրագործումը կախված էր ֆաղափական հարթության վրա հաջողության արձանագրումից։

Այնուհանդերձ, սկզբ Օլբրայթը եզրագծերի մեղադրել էր բազմակողմ բանակցություններն արագ վերականգնել չկարողանալու մեջ։ Նրա ասելով, Կահիրեի նախ կամենում էր հավելյալ առաջընթաց տեսնել սիրահար, լիբանանյան եւ թաղեքսիսյան բանակցային շաղկունքում։ Թեքուս Ավիվի հետ, նախնական բազմակողմ բանակցություններին վերադառնալը, ինչը «հիասթափեցրել էր վաճառականներին»։ Զայնի է, որ ի տարբերություն արաբական դիրքորոնում, ԱՄՆ-ը ձգտում էր Խորայի սենսուոթյան ներգրավել արաբական աշխարհում, նույնիսկ ֆաղափական համընդհանուր կարգավորումից շատ առաջ։ Միայն ինչու, իհարկե, դրված էր օտար «խաղաղության» ղեկավարելու Խորայի փախազը չվճարելով ֆաղափական համադարձակության գինը, ինչին առայժմ ընդդիմանում են արաբական գրեթե բոլոր մայրաքաղաքները։

արաբության մեջ, ուր հույս էր հայտնվել, որ ուղղակի երկխոսության հետ «կարելի էր արագորոն վերականգնել բազմակողմ բանակցությունները»։ Եթե, որ դրանց մասնակցում էին արաբական, արաբաժառանգային եւ միջազգային օտարազգի ժառանգները, զարգացման եւ սենսուոթյան համագործակցության, քայլի ժառանգների, բնադարձակության, փախսականների։ Զարկ է նեցել, որ բազմակողմ, ինչպես նաեւ Միխայիլ եւ Լիբանանի հետ Թեքուս Ավիվի բանակցությունները տալիս էին իրենց արաբական Խորայի նախկին վարչապետ Նաբախաի կարծիք եւ ամուլ ֆաղափականության։

Մ. Ա. ԱՆՏՄԵՍԱՐԵՐ

